

Dr hab. Elżbieta Magiera, prof. US
Instytut Pedagogiki
Wydział Humanistyczny
Uniwersytet Szczeciński

Szczecin, 19 listopada 2018 r.

Ocena
dorobku naukowego, dydaktycznego i organizacyjnego
w postępowaniu o nadanie
stopnia doktora habilitowanego dr Joannie Falkowskiej
na Wydziale Nauk Pedagogicznych Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu

Sylwetka zawodowa dr Joanny Falkowskiej

Dr Joanna Falkowska w 2007 roku uzyskała tytuł magistra pedagogiki na podstawie ukończonych studiów i pracy magisterskiej zatytułowanej *System wychowawczy jezuitów i pijarów w świetle literatury historyczno-pedagogicznej. Analiza porównawcza* napisanej w Zakładzie Historii Edukacji Instytutu Pedagogiki Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu pod kierunkiem prof. zw. dr hab. Władysławy Szulakiewicz. Po czterech latach od ukończenia studiów, w 2011 roku otrzymała stopień doktora nauk humanistycznych w zakresie pedagogiki uzyskany na podstawie rozprawy pt. *Wychowanie narodowe w Galicji w okresie autonomii (1860-1918)*. Promotorem rozprawy była prof. zw. dr hab. Władysława Szulakiewicz, a recenzentami prof. dr hab. Stefania Walasek i prof. zw. dr hab. Aleksander Nalaskowski. Świadczy to o fakcie, że Habilitantka dorastała naukowo pod opieką bardzo znanych, cenionych i poważanych polskich profesorów. Na uwagę zasługuje fakt, iż w roku akademickim 2011/2012 Joanna Falkowska otrzymała nagrodę za wyróżniającą się rozprawę doktorską, przyznaną przez Dziekana Wydziału Nauk Humanistycznych Uniwersytetu Mikołaja Kopernika. A opublikowana drukiem praca uzyskała nagrodę im. Profesora Czesława Majorka w edycji 2010-2012 w Ogólnopolskim Konkursie Prac Magisterskich i Doktorskich z Historii Edukacji, organizowanych przez Towarzystwo Historii Edukacji.

Jeden rok akademicki 2011/2012 Habilitantka pracowała w Zakładzie Pedagogiki, Instytutu Humanistycznego w Państwowej Wyższej Szkole Zawodowej we Włocławku. Z dniem 1 października 2012 roku swoje losy zawodowe związała najpierw z Katedrą Podstaw Pedagogiki i Historii Wychowania, a następnie z Katedrą Historii Myśli Pedagogicznej na Wydziale Nauk Pedagogicznych Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu, gdzie została

zatrudniona na stanowisku adiunkta i pracuje dotychczas. Bierze aktywny udział w pracach Katedry Historii Myśli Pedagogicznej. Jest członkiem Rady Wydziału Nauk Pedagogicznych Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w kadencji 2016-2020. W poprzedniej kadencji pełniła funkcję członka Komisji ds. Kształcenia na Wydziale Nauk Pedagogicznych Uniwersytetu Mikołaja Kopernika. Na lata 2017-2020 została powołana na sekretarza Wydziałowej Komisji Wydawniczej.

Osiągnięcia naukowo-badawcze po uzyskaniu stopnia doktora nauk humanistycznych

Zgodnie z treścią art. 16, pkt.1,2 Ustawy o stopniu i tytule naukowym oraz stopniu i tytule w zakresie sztuki z dnia 14 marca 2003 [ze zmianami z dnia 18 marca 2011] ocenie w postępowaniu o nadanie stopnia doktora habilitowanego podlegają: *osiągnięcia naukowe lub artystyczne, uzyskane po otrzymaniu stopnia naukowego doktora, które powinny stanowić znaczny wkład autora w rozwój określonej dyscypliny naukowej lub artystycznej. Ocenie podlega również aktywność naukowa lub artystyczna Kandydata.*

Osiągnięcia dr Joanny Falkowskiej będą prezentowane zgodnie z formalnymi kryteriami wskazanymi w Rozporządzeniu Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 1 września 2011 roku [Dz. U. nr 196, poz.1165] dotyczącymi postępowania habilitacyjnego.

§ 3 ust.2 Autorstwo lub współautorstwo publikacji naukowych w czasopismach znajdujących się w bazie Journal Citation Reports (JCR) lub na liście European Reference Index for Humanities (ERIH)

Habilitanta nie była autorką, ani też współautorką publikacji naukowych w czasopismach znajdujących się w bazie Journal Citation Reports (JCR) lub na liście European Reference Index for Humanities (ERIH).

§ 4. pkt. 1) i 2) Autorstwo lub współautorstwo monografii, publikacji naukowych w czasopismach międzynarodowych lub krajowych oraz opracowań zbiorowych innych niż znajdujące się w bazach lub na liście, o których mowa w § 3, dla danego obszaru wiedzy oraz autorstwo lub współautorstwo odpowiednio dla danego obszaru: opracowań zbiorowych, katalogów zbiorów, dokumentacji prac badawczych, ekspertyz, utworów i dzieł artystycznych;

Habilitantka opublikowała w sumie cztery monografie: trzy monografie autorskie (w tym jedną z nich wskazała jako osiągnięcie naukowe) oraz jedną monografię współautorską (udział Habilitantki 50%), a także dwie prace pod redakcją, (w tym jedną jako

współredaktorka – udział Habilitantki w 50%), 7 artykułów w czasopismach naukowych, w tym dwa współautorskie – udział Habilitantki 50% (czasopisma z listy B i C takie jak: „Przegląd Historyczno-Oświatowy”, „Biuletyn Historii Wychowania”, „Acta Universitatis Nicolai Copernici. Pedagogika” , „Studia Pedagogica Ignatiana”, „Pedagogia Christiana”, „Wychowanie w Rodzinie”), 10 rozdziałów w monografiach, 6 recenzji książek, 6 sprawozdań z konferencji (w tym jedno sprawozdanie współautorskie – udział Habilitantki w 50%) oraz potwierdziła, że dwa rozdziały w monografiach ma przyjęte do druku. Pod względem ilościowym jest to znaczący dorobek.

§ 4. pkt. 3) i 4) sumaryczny impact factor publikacji naukowych według listy Journal Citation Reports (JCR), zgodnie z rokiem opublikowania; liczba cytowań publikacji według bazy Web of Science (WoS);

Liczba cytowań według bazy Google Scholar wynosi 8.

Indeks Hirscha według bazy Google Scholar wynosi 2.

§ 4. pkt. 6) kierowanie międzynarodowymi lub krajowymi projektami badawczymi lub udział w takich projektach

Dr Joanna Falkowska otrzymała indywidualne granty w swojej macierzystej uczelni w latach 2008-2018, stając się kierownikiem projektów i realizując następujące zagadnienia badawcze: *Koncepcje wychowania narodowego w Galicji w latach 1860-1918. Twórcy – idee – popularyzacja; Myśl pedagogiczna Anastazji z Jełowickich Dzieduszyckiej (1842-1890); Rozwój polskiej myśli pedagogicznej drugiej połowy XIX i początków XX wieku. Twórcy i idee; Recepcja niemieckiej myśli pedagogicznej w twórczości polskich autorów XIX wieku* (Grant naukowy JM Rektora UMK na prowadzenie kwerend naukowych przy Polskiej Misji Historycznej w Würzburgu); *Kobiety w pedagogice. Projekty edukacyjne drugiej połowy XIX i początków XX wieku; Nauczyciel – wychowawca w myśli pedagogicznej drugiej połowy XIX i początków XX wieku; Idee wychowania religijno-moralnego w polskiej myśli pedagogicznej drugiej połowy XIX i początków XX wieku.*

Była członkiem zespołu, który przygotował wniosek nt. *Myśl pedagogiczna w zaborze austriackim. Twórcy – idee – kontynuacje*, w konkursie o grant w ramach Narodowego Programu Rozwoju Humanistyki (moduł *Badacz* 1.1, 2013 rok). Wnioskowała również w konkursie na realizację projektów w Narodowym Programie Rozwoju Humanistyki z projektem pt. *Wkład nauczycieli galicyjskich w rozwój polskiej myśli pedagogicznej XIX i początkach XX wieku* (moduł *Tradycja* 1.b, 2015 rok). Brała udział w

pracach zespołu, który złożył wniosek w konkursie Narodowego Programu Rozwoju Humanistyki nt. *Edukacja instytucjonalna w Rzeczypospolitej od XVI do XVIII wieku. Rekonstrukcja sieci szkół średnich i wyższych* (2016 rok). W wyniku postępowania konkursowego projekty ostatecznie nie otrzymały dofinansowania.

W 2018 roku została jednym z wykonawców zespołu, który otrzymał grant w konkursie pt. *Szlakami Polski Niepodległej*, realizowany na temat *Edukacja, oświata i wychowanie w kształtowaniu polskiej nowoczesności i niepodległości w latach 1905-1918* (Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego) w Uniwersytecie Łódzkim i kierowany przez dr hab. Anetę Bołdyrew, prof. UŁ. Badania zespołu dotyczą edukacji, oświaty, opieki i wychowania w procesie modernizacji społecznej w Królestwie Polskim i na Kresach w zaborze rosyjskim; roli młodzieży w życiu społecznym na wymienionych ziemiach w latach 1905-1918; edukacji i wychowania dzieci i młodzieży w czasopiśmiennictwie społeczno-kulturalnym Królestwa Polskiego w latach 1905-1918; działaczek i działaczy oświatowych w Królestwie Polskim u progu niepodległości. Wynikiem tych prac będzie wydanie publikacji zawierających wybór publicystyki społecznej z lat 1905-1918 i słownika biograficznego. Zakres tych badań wpisuje się w zainteresowania naukowe Habilitantki.

§ 4. pkt. 7) międzynarodowe lub krajowe nagrody za działalność odpowiednio naukową albo artystyczną

Habilitantka była kilkakrotnie nagradzana. Chronologicznie rzecz ujmując w roku akademickim 2011/2012 dr Joanna Falkowska otrzymała wspomnianą nagrodę Dziekana Wydziału Nauk Pedagogicznych Uniwersytetu Mikołaja Kopernika za wyróżniającą się rozprawę doktorską pt. *Wychowanie narodowe w Galicji w okresie autonomii (1860-1918)*. Została doceniona za w/w pracę doktorską w Ogólnopolskim Konkursie Prac Magisterskich i Doktorskich z Historii Edukacji w edycji 2010-2012 wyróżnioną Nagrodą im. Profesora Czesława Majorka. Była nagrodzona Nagrodą Indywidualną III stopnia IM Rektora Uniwersytetu Mikołaja Kopernika przyznaną w roku akademickim 2014/2015 za osiągnięcia naukowo-badawcze i organizacyjne. W roku akademickim 2016/2017 przyjęła Indywidualne Wyróżnienie JM Rektora Uniwersytetu Mikołaja Kopernika za osiągnięcia w dziedzinie naukowo-badawczej i organizacyjnej. Przez sześć lat pracy na Uniwersytecie Mikołaja Kopernika otrzymała cztery nagrody i wyróżnienia.

§ 4. pkt. 8) wygłoszenie referatów na międzynarodowych lub krajowych konferencjach tematycznych.

W latach 2011-2018 (po doktoracie) Habilitantka aktywnie uczestniczyła w 19 konferencjach, w tym 5 międzynarodowych, wygłaszając referaty (w tym jeden współautorski), w których prezentowała swoje analizy i doniesienia z badań. Na uwagę zasługuje fakt, iż Habilitantka brała udział w znanych konferencjach polskich historyków wychowania, organizowanych cyklicznie, mających swoje tradycje i gromadzących naukowców-profesjonalistów z zakresu historii edukacji, które odbywały się w Uniwersytecie Gdańskim, Uniwersytecie Łódzkim, Uniwersytecie Mikołaja Kopernika w Toruniu, Uniwersytecie Wrocławskim, Akademii Pedagogiki Specjalnej w Warszawie, Uniwersytecie Białostockim, Uniwersytecie im. Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie, Uniwersytecie Szczecińskim, Uniwersytecie Warmińsko-Mazurskim w Olsztynie, Uniwersytecie rzeszowskim i w innych ośrodkach naukowych. Należy zaznaczyć, że dr Joanna Falkowska brała również udział w dwóch Międzynarodowych Kongresach Religioznawczych, w Zjazdach Polskiego Towarzystwa Pedagogicznego, w Powszechnym Zjeździe Historyków Polski, co może świadczyć o Jej interdyscyplinarnym charakterze zainteresowań naukowych.

Na podkreślenie zasługuje udział w międzynarodowej konferencji naukowej (Circular Siebold Collections Conference Würzburg -"Siebold-Symposium October 2014") organizowanej przez Niemiecko-Japońskie Forum Würzburg oraz Towarzystwo im. Philipp Franz von Siebolds, która odbyła się w dniach 22-24 października 2014 roku.

Uczestnicząc w konferencjach naukowych dr Joanna Falkowska czterokrotnie współprzewodniczyła obradom sekcji.

§ 5. Kryteria oceny w zakresie dorobku dydaktycznego i popularyzatorskiego oraz współpracy międzynarodowej habilitanta we wszystkich obszarach wiedzy

§ 5. pkt. 1) uczestnictwo w programach europejskich i innych programach międzynarodowych lub krajowych

Zawarto w § 4. pkt. 6)

pkt. 2) udział w międzynarodowych lub krajowych konferencjach naukowych lub udział w komitetach organizacyjnych tych konferencji

Udział w międzynarodowych/krajowych konferencjach naukowych został przedstawiony w § 4. pkt. 8. Jeśli chodzi o udział w komitetach organizacyjnych tych konferencji to po doktoracie Joanna Falkowska brała udział w 8 komitetach organizacyjnych zjazdów, kongresów, konferencji i sympozjów naukowych: Sympozjum Historii Edukacji nt.

Polskie reformy oświatowe w nurcie europejskich przemian politycznych, społecznych i kulturowych, na XIX Powszechnym Zjeździe Historyków Polskich (17-21.09.2014 Szczecin), Sympozjum naukowym nt. *Badania historyczne w pedagogice. Konteksty źródłowe* (8.12.2014, Toruń); Konferencji naukowej nt. *Biografie pedagogiczne – konteksty źródłowe* (11.05.2015, Toruń), Konferencji naukowej nt. *Pamięć w pedagogice* (1-3.03.2016, Toruń), Sympozjum naukowym nt. *Polska myśl pedagogiczna II połowy XX wieku i początków XXI wieku. Stan badań - kierunki poszukiwań - projekty badawcze* (6.12.2016, Toruń), Konferencji naukowej nt. *Nauczyciele. Zasługi - niedocenieni – zapamiętani* (20.09.2017, Kraków), V Międzynarodowym Kongresie Religioznawczym nt. *Religie w dialogu kultur* (14-16.09.2017, Toruń).

pkt. 3) otrzymane nagrody i wyróżnienia

Otrzymane przez Habilitantkę nagrody i wyróżnienia zostały przedstawione w § 4. pkt.

pkt. 4) udział w konsorcjach i sieciach badawczych

Udział w zespołach badawczych został przedstawiony w punkcie § 4. pkt. 6)

pkt. 5) kierowanie projektami realizowanymi we współpracy z naukowcami z innych ośrodków polskich i zagranicznych, a w przypadku badań stosowanych we współpracy z przedsiębiorcami

Habilitantka była kierownikiem grantów indywidualnych zgodnie z treścią § 4. pkt. 6) oraz wykonawcą grantu zespołowego. Nie kierowała projektami realizowanymi we współpracy z naukowcami z innych ośrodków zagranicznych i nie kierowała także projektami we współpracy z przedsiębiorcami.

pkt. 6) udział w komitetach redakcyjnych i radach naukowych czasopism

Habilitantka jest członkiem komitetu redakcyjnego czasopisma „Acta Universitatis Nicolai Copernici. Pedagogika”, w którym od 2013 roku pełni funkcję sekretarza. Pracowała nad wydaniem 7 numerów tego czasopisma. Poza tym od 2014 roku pełni funkcję sekretarza serii wydawniczej „Pedagogika Toruńska”, biorąc udział w przygotowaniu 9 tomów w tej serii.

pkt. 7) członkostwo w międzynarodowych lub krajowych organizacjach i towarzystwach naukowych

Od 2011 roku dr Joanna Falkowska jest członkiem Zespołu Historii Wychowania przy Komitecie Nauk Pedagogicznych PAN, a także sekretarzem zespołu i administratorem jego witryny internetowej (<http://www.home.umk.pl/~khmpwnp/>). Od 2013 roku należy do Towarzystwa Historii Edukacji, w którym została wybrana na członka Komisji Rewizyjnej THE na kadencję 2016-2020. Pełni funkcję przewodniczącej Toruńskiego Koła Towarzystwa Historii Edukacji, powołanego w 2015 roku.

pkt. 8) osiągnięcia dydaktyczne i w zakresie popularyzacji nauki lub sztuki

Habilitationka pracując przez jeden rok akademicki jako wykładowca w Państwowej Wyższej Szkole Zawodowej we Włocławku prowadziła wykłady, ćwiczenia i konwersatoria dla studentów na kierunku Pedagogika z przedmiotu *Historia myśli pedagogicznej*. W czasie pracy na Wydziale Nauk Pedagogicznych Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu prowadziła wszystkie formy zajęć, do których opracowywała programy z przedmiotów: historia wychowania, twórcy polskiej myśli pedagogicznej, pedeutologia, badania historyczne w pedagogice. Posiada doświadczenie w realizowaniu funkcji promotora prac licencjackich z zakresu historii myśli pedagogicznej, dziejów instytucji oświatowych i biografistyki edukacyjnej. Pod jej kierunkiem studenci napisali 50 prac licencjackich. Byłam również recenzentem 72 prac dyplomowych. Realizowała wykłady i konwersatoria przy pomocy platformy zdalnego nauczania moodle. Na uwagę zasługuje fakt, iż Habilitationka prowadziłam także cykl wykładów monograficznych i fakultatywnych nt. *Dziecka w dawnej Polsce* oraz wykazywała się aktywnością w zakresie popularyzacji nauki, prowadząc wykłady dla Włocławskiego Uniwersytetu Trzeciego Wieku, biorąc udział w XIV Toruńskim Festiwalu Nauki i Sztuki współtworząc dwie imprezy festiwalowe: *Bajkowe oblicza współczesnego Torunia, czyli w kręgu legend grodu Kopernika* oraz *O zatracaniu godności niewieściej, czyli śladami emancypacji kobiet polskich*. Od 2017 roku współorganizuje spotkania z cyklu *Dzieje pedagogiki toruńskiej* na Wydziale Nauk Pedagogicznych UMK. Warto również podkreślić, że na podstawie pracy licencjackiej napisanej pod kierunkiem dr Joanny Falkowskiej powstał audiobook, który ukazał się z okazji jubileuszu 70-lecia Zespołu Szkół Przemysłu Spożywczego i 25-lecia VIII Liceum Ogólnokształcącego w Toruniu.

pkt. 9) opieka naukowa nad studentami i lekarzami w toku specjalizacji

Habilitationka była opiekunem praktyk pedagogicznych oraz pełniła funkcję opiekuna nad rocznikami studentów.

pkt. 10) opiekę naukową nad doktorantami w charakterze opiekuna naukowego lub promotora pomocniczego, z podaniem tytułów rozpraw doktorskich

Dr Joanna Falkowska została powołana na promotora pomocniczego w przewodzie doktorskim mgr Małgorzaty Kucharskiej, która przygotowuje rozprawę nt. *Program edukacyjny „Płomyka” w latach 1917-1939 w Dolnośląskiej Szkole Wyższej.*

pkt. 11) staże w zagranicznych lub krajowych ośrodkach naukowych lub akademickich

Habilitantka odbyła dwa staże Naukowe. Pierwszy – miesięczny w 2015 roku w Zakładzie Historii Edukacji, w Instytucie Pedagogiki Uniwersytetu Wrocławskiego. Będąc we Wrocławiu dokonała kwerendy w Zakładzie Narodowym im. Ossolińskich. Uczestniczyła w zebraniach naukowych pracowników Zakładu Historii Edukacji oraz odbywała indywidualne konsultacje z prof. dr hab. Stefanią Walasek (opiekunem naukowym stażu. Drugi staż naukowy w 2016 roku, również miesięczny miał miejsce w Uniwersytecie Pedagogicznym im. Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie. W czasie stażu Habilitantka odbyła kwerendę w Bibliotece Jagiellońskiej, Archiwum Państwowym w Krakowie, Archiwum Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie. Uczestniczyła w konsultacjach z opiekunem naukowym stażu dr hab. Katarzyną Dormus, prof. UP.

Poza tym odbyła dwie wizyty studyjne. W 2014 roku otrzymała Grant Rektora UMK na dwutygodniowy pobyt (19.10-1.11.2014) przy Polskiej Misji Historycznej na Uniwersytecie Juliusza Maksymiliana w Würzburgu, który pozwolił na realizację projektu badań dotyczących recepcji niemieckiej myśli pedagogicznej w twórczości polskich autorów XIX wieku. Brała udział w międzynarodowej konferencji naukowej (Circular Siebold Collections Conference Würzburg -"Siebold-Symposium October 2014") organizowanej przez Niemiecko-Japońskie Forum Würzburg oraz Towarzystwo im. Philipp Franz von Siebolds, która odbyła się w dniach 22-24 października 2014 roku.

Na swoim koncie ma wyjazd studyjny do Wilna w dniach 24.09.2017-01.10.2017, poświęcony studiom nad literaturą, dotyczącą wychowania religijno-moralnego w ujęciu przedstawicielek polskiej myśli pedagogicznej drugiej połowy XIX i początków XX wieku, który umożliwił przeprowadzenie badań źródłowych zgromadzonych w Litewskim Archiwum Historycznym, Litewskim Archiwum Państwowym, Państwowej Bibliotece im. Eustachego i Emilii Wróblewskich, Litewskiej Narodowej Bibliotece im. Marcina Mażwida, a także Bibliotece Uniwersytetu Stefana Batorego w Wilnie.

pkt. 12) wykonanie ekspertyz lub innych opracowań na zamówienie organów władzy publicznej, samorządu terytorialnego, podmiotów realizujących zadania publiczne lub przedsiębiorców oraz pkt. 13) udział w zespołach eksperckich i konkursowych

Brak.

pkt. 14) recenzowanie projektów międzynarodowych lub krajowych oraz publikacji w czasopiśmie międzynarodowych i krajowych.

Habilitantka wykonała trzy recenzje artykułów do Numeru Specjalnego „Roczników Pedagogicznych” vol. 9 (2017) poświęconego myśli pedagogicznej bł. Edmunda Bojanowskiego zatytułowanych: *Koncepcja ochrony bł. Edmunda Bojanowskiego; Wychowanie patriotyczne w koncepcji Edmunda Bojanowskiego i możliwość jego zastosowania we współczesnej szkole; Zabawa dziecka w wieku przedszkolnym w koncepcji pedagogicznej bł. Edmunda Bojanowskiego.*

W dalszej części oceny zaprezentowano kolejno: osiągnięcie naukowe, którym jest autorska monografia oraz wybrane do oceny publikacje Habilitantki.

Osiągnięciem naukowym stanowiącym podstawą postępowania habilitacyjnego dr Joanny Falkowskiej jest monografia pt. „Ambasadorki wychowania. Poglądy pedagogiczne polskich kobiet w II połowie XIX i początkach XX wieku”, Toruń 2018, Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Mikołaja Kopernika, ss. 360. Praca recenzowana przez prof. zw. dr hab. Stefanię Walasek jest publikacją cenną i wartościową, wpisującą się w obchody 100. rocznicy odzyskania przez Polskę niepodległości i stanowiącą przykład konsekwentnie rozwijanych przez jej Autorkę zainteresowań naukowo-badawczych, koncentrujących się na historii myśli pedagogicznej i kobietach, których działalność naukowa nie zawsze była znana i doceniana. Biorąc pod uwagę stan dotychczasowy badań poświęconych myśli pedagogicznej polskich kobiet w określonych tytułach książki cezurach trzeba stwierdzić, że główne osiągnięcie naukowe dr Joanny Falkowskiej wypełnia lukę w tym zakresie badań i pod tym względem jest to praca oryginalna, pionierska i unikalna.

Przedmiotem rozważań w swojej autorskiej książce stanowiącej osiągnięcie naukowe dr Joanna Falkowska uczyniła oryginalne badania nad poglądami pedagogicznymi polskich kobiet drugiej połowy XIX i początku XX wieku, przygotowując ważne i niepowtarzalne dla polskiej historiografii oświatowo-pedagogicznej studium monograficzne,

które nie tylko posiada wymiar historyczny, ale również niesie ze sobą pewne uniwersalne prawidłowości, które po części były już wykorzystane w postaci reform szkolnych i do których odwoływały się kolejne pokolenia Polaków. Habilitantka w prawidłowo zbudowanym wstępie, pełniącym funkcję rozdziału metodologicznego, kompetentnie określiła podstawowe założenia książki: umiejętnie precyzując zakres tematyczny pracy i jej terminologię; holistycznie charakteryzując kobiety-autorki wykorzystanych do analiz prac pedagogicznych; przekonywująco ustosunkowując się do dotychczasowego stanu badań, który ma charakter sygnałny; prawidłowo formułując problemy badań i omawiając strukturę książki oraz właściwie prezentując podstawy źródłowe własnej książki.

Zasadniczym celem projektu było zaprezentowanie najważniejszych kierunków myśli pedagogicznej kobiet w czasie ich wzmożonej aktywności na polu nauki, oświaty i kultury, czyli w II połowie XIX i początkach XX wieku. Główne osiągnięcie naukowe wskazuje na fakt, iż dr Joanna Falkowska, przyjmując przedmiotowy model badań nad myślą pedagogiczną, prawidłowo zastosowała metody badań opartych na analizie historyczno-pedagogicznej źródeł. Pozwoliły one na wyodrębnienie podstawowych zagadnień pedagogicznych, wyszukanych w myśli pedagogicznej kobiet II połowy XIX i początkach XX wieku i stanowiących podstawę do sformułowania problemów badań, konstytuujących strukturę postępowania badawczego i znajdujących odzwierciedlenie w strukturze osiągnięcia naukowego, tzn. w przejrzystym, logicznym podziale treści książki, zatytułowaniu poszczególnych rozdziałów i podrozdziałów oraz ich zawartości merytorycznej, opartej na zasadzie rozdzielnosci treści.

Habilitantka, nazywając kobiety ambasadorkami idei wychowawczych i uzasadniając użycie tego terminu, wyodrębniła w ich myśli pedagogicznej takie kwestie, jak: wychowanie jego cele i instytucje wychowawcze; wychowanie moralne jako kształtowanie charakteru; wychowanie religijne a przygotowanie do życia wartościowego; wychowanie umysłowe rozumiane jako propagowanie postaw do nauki; wychowanie estetyczne i jego doniosłość w kształceniu wrażliwości na piękno; wychowanie fizyczne a zdrowie jednostki; idee wychowawcze w propozycjach reform szkolnych. Żeby odpowiedzieć na sformułowane problemy badań, dotyczące wyodrębnionych wyżej kwestii dr Joanna Falkowska dokonała analizy prawidłowo dobranej i umiejętnie wybranej myśli pedagogicznej polskich kobiet (nauczycielek, działaczek społecznych, powieściopisarek) takich, jak: Lucyna Mieroszewska, Felicja Boberska, Kazimiera Bujwidowi, Józefa Dobieszewska, Anastazja Dzieduszycka, M. Ilnicka, Julia Kisielewska, Zofia Kowerska, Irena Kosmowska, Antonina Machczyńska, Stefania Marciszewska-Posadzowa, Waleria Marrené Gorzkowska, Teodora Męczkowska, L.

Mieroszewska, J. Morkowiczowa, Izabela Moszczyńska, C. Niewiadomska, Cecylia Plater-Zyberkówna, J. Sedlczakówna, Stefania Sempołowska, A. Sikorska, J. Szczawińska-Dawidowa, Aniela Szycówna, K. Tańska Hoffmanowa, C. Walewska, Maria Weryho, M. Wiśniewska, M. Wołoszynowska, S. Zachorska, Jadwiga Zamoyska, E. Ziemięcka, N. Żmichowska, B. Żulińska. W sumie dokonała analizy myśli pedagogicznej 33 autorek. Wysoko oceniam tę liczbę autorek tekstów pedagogicznych, poddanych analizie w książce Habilitantki.

Osiągnięcie naukowe dr Joanny Falkowskiej opiera się na bogatej i zróżnicowanej podstawie źródłowej, w skład której wchodzi źródła rękopiśmienne i drukowane pozyskane w Archiwum Państwowym w Krakowie, Archiwum Uniwersytetu Jagiellońskiego, Archiwum Państwowym oraz Archiwum Archidiecezjalnym w Poznaniu. Autorka wykorzystała również zbiory zgromadzone w Zakładzie Narodowym im. Ossolińskich we Wrocławiu, przede wszystkim w Dziale Rękopisów. Na uwagę zasługuje fakt, iż kwerendą źródłową objęła zbiory rękopiśmienne zgromadzone w Państwowej Bibliotece im. Eustachego i Emilii Wróblewskich w Wilnie oraz w Litewskiej Narodowej Bibliotece im. Marcina Mażwida. Podstawą źródłową ocenianego osiągnięcia naukowego stały się źródła drukowane w postaci prac zawierających poglądy pedagogiczne polskich kobiet II połowy XIX i początku XX wieku, do których należały: prace teoretyczne, podręczniki i poradniki, skierowane do nauczycieli, w tym nauczycieli domowych i rodziców oraz inne prace; artykuły publikowane na łamach czasopism pedagogicznych („Szkoła”, „Przegląd Pedagogiczny”, „Rocznik Pedagogiczny”) i prasy kobiecej („Bluszcz”, „Świt”, „Przedświt”, „Kronika Rodzinna”). Habilitantka zgromadziła bogate źródła rękopiśmienne i drukowane, które pozwoliły na opis, wyjaśnianie i ocenę tytułowego zagadnienia. Dobór i zakres źródeł należy ocenić wysoko.

Oceniane osiągnięcie naukowe dr Joanny Falkowskiej zawiera siedem rozdziałów. W rozdziale pierwszym zatytułowanym „Analizy terminu wychowanie” (w domyśle w poglądach pedagogicznych polskich kobiet II połowy XIX i początkach XX wieku) zawiera rozważania poświęcone definiowaniu pojęcia „wychowanie”, w których dr Joanna Falkowska zauważyła wiele punktów wspólnych u poszczególnych autorek myśli pedagogicznej, dotyczących dziedzin, cech, uwarunkowań wychowania, celów działalności wychowawczej, środków, trudności i prawidłowości wychowania oraz instytucji wychowawczych, do których zaliczono dom rodzinny i szkołę. W podsumowaniu tego rozdziału Habilitantka słusznie podkreśliła, że w myśli pedagogicznej kobiet wychowanie było rozumiane jako całokształt wpływów wychowawcy na wychowanka, dążących do jego wychowania moralnego, umysłowego i fizycznego. Trafnie wskazuje na dom rodzinny uważany za najwartościowsze

środowisko wychowawcze, odpowiedni stosunek dzieci do rodziców i właściwe postawy wychowawcze oraz na szkołę jako drugi filar wychowania, przygotowujący ucznia do życia w społeczeństwie (s. 85-86).

Rozdział drugi dotyczy problematyki najczęściej podejmowanej w myśli pedagogicznej kobiet drugiej połowy XIX i początku XX wieku, którą było wychowanie moralne rozumiane – jak celnie napisała Habilitantka – jako kształcenie charakteru. Dr Joanna Falkowska zawarła w nim analizy poświęcone koncepcjom wychowania moralnego, uwypukliła w nich wspólne elementy, łączące analizowane koncepcje i ich komponenty. Zawarła jakże aktualne treści dotyczące kształtowania charakteru dziecka jako przedmiotu oddziaływań wychowawczych, roli rodziców i nauczycieli w wychowaniu moralnym dzieci i młodzieży, wskazującej na fakt, iż sukcesy wychowania moralnego zależą od właściwego ukształtowania moralnego dorosłych, a przede wszystkim matek (s. 133). Dokonała właściwej analizy metod wychowania moralnego w badanej myśli pedagogicznej.

Rozdział trzeci zawiera analizy poświęcone wychowaniu religijnemu i przygotowaniu do życia opartego na wartościach, które dotyczą definiowania tej dziedziny wychowania w myśli pedagogicznej kobiet drugiej połowy XIX i początkach XX wieku, rodziny i jej udziału w wychowaniu religijnym oraz szkoły i jej zadań w wychowaniu religijnym. Dokonawszy przeglądu koncepcji wychowania religijnego, Habilitantka doszła do słusznego wniosku, że wychowanie religijne w analizowanych poglądach kobiet stanowiło integralną część całego procesu wychowania i odgrywało zasadniczą rolę w kształtowaniu charakteru dziecka i wychowaniu dla potrzeb narodu i społeczeństwa, będącego pod zaborami. Wskazała, że za realizację tej dziedziny wychowania była odpowiedzialna matka, która stanowiąc wzór do naśladowania, wprowadzała dziecko w świat wiary, który miała umacniać szkoła. W dokonanych analizach dr Joanna Falkowska zauważyła, że kobiety nie tylko definiowały i analizowały cele i zadania wychowania religijnego, ale również dostrzegały błędy stosowane w tej dziedzinie wychowania.

Problematyka poświęcona wychowaniu umysłowemu i propagowaniu postaw wobec nauki została umieszczona w rozdziale czwartym, zawierającym prawidłowe analizy i podejmującym takie kwestie, jak: prawda fundamentem i celem wychowania umysłowego; kształtowanie umiejętności samodzielnego myślenia; metody i formy wychowania umysłowego. Przeprowadzone analizy skłoniły Habilitantkę do wniosku, że „prawda miała stać się centralną wartością w procesie wychowania umysłowego” (s. 182), stanowiąc jego cel i podstawę. Oprócz prawdy, będącej podstawowym celem wychowania umysłowego, dr

Joanna Falkowska dostrzegła jeszcze jeden cel – kształtowanie umiejętności samodzielnego myślenia, zadaniem którego było przygotowanie do dorosłego życia.

Treści związane z wychowaniem estetycznym i jego rolą w kształtowaniu wrażliwości na piękno w myśli pedagogicznej kobiet zawarto w rozdziale piątym, który podejmuje analizy dotyczące genezy wychowania przez sztukę (napisanej w oparciu o literaturę przedmiotu) oraz celów wychowania estetycznego, funkcji wychowania plastycznego i muzycznego, teatru jako formy oddziaływania przez sztukę oraz zadań rodziny, szkoły i nauczyciela w wychowaniu przez sztukę. Badania Habilitantki udowodniły, że wychowanie estetyczne wchodziło w zakres wszechstronnego wychowania, które przeciwstawiano krytykowanemu wówczas wychowaniu jednostronnemu.

W kolejnym rozdziale Habilitantka zaprezentowała wyniki badań nad myślą pedagogiczną kobiet dotyczące wychowania fizycznego i zdrowia jednostki. Na tle „wizji wychowania fizycznego”, sformułowanych w oparciu o literaturę przedmiotu, dr Joanna Falkowska przedstawiła wychowanie zdrowotne jako element harmonijnego rozwoju oraz metody i formy kształtowania sprawności fizycznej. Udowodniła, że autorki prac pedagogicznych i publicystycznych II połowy XIX i początku XX wieku biorąc pod uwagę dorobek specjalistów, zabierały głos w sprawie wychowania fizycznego i dbania o zdrowie dzieci i młodzieży oraz wyrażały troskę o aktywność fizyczną wychowanków, ich sprawność motoryczną, wydolność fizyczną i prawidłową postawę ciała, krytykując brak zrozumienia dla tej dziedziny wychowania.

W ostatnim rozdziale, odnoszącym się do problematyki idei wychowawczych w propozycjach reform szkolnych w myśli pedagogicznej kobiet, Habilitantka przedstawiła przegląd propozycji zmian dotyczących dziedzin wychowania, formułowania ich celów oraz sposobów ich osiągania, również poprzez reformowanie programów nauczania. Prawidłowo podkreśliła, że kobiety w badanym okresie snuły różne wizje szkoły i jej zadań edukacyjnych, a przede wszystkim były autorkami projektów reform szkolnictwa żeńskiego, podejmowały problematykę wychowania nauczycieli i walczyły o status prawny zawodu nauczycielek oraz wyrażały poglądy na wychowanie i kształcenie kobiet, w tym na możliwość kształcenia kobiet na poziomie wyższym.

Dr Joanna Falkowska przedstawiła interesujące wnioski z badań, które zawarła w podsumowaniach niektórych podrozdziałów (tu brak konsekwencji) i wszystkich rozdziałów. Wskazują one nie tylko na główne konkluzje płynące z analizy przyjętej do badań myśli pedagogicznej oraz zamknięcie udanych prób komparatystycznych analiz tej myśli, ale również zawierają trafne próby aktualizacji i odpowiedzi na pytanie o ich wartość dla

współczesnego wychowania. Habilitantka próbuje „budować mosty” między historią a współczesnością, wskazując na aktualność postulatów wychowawczych autorek myśli pedagogicznej. Podsumowanie wyników badań zawarte w zakończeniu stanowi przykład interesująco i kompetentnie zamkniętych analiz. Każdy rozdział jest poprzedzony wstępną refleksją, zawierającą krótką analizę współczesnej literatury przedmiotu, w świetle której Habilitantka definiuje i wyjaśnia rozumienie poszczególnych dziedzin wychowania. Te wstępne rozważania na początku każdego rozdziału można poczytać za wartość dodaną osiągnięcia naukowego Habilitantki.

Autorską monografię dr Joanny Falkowskiej, stanowiącą Jej główne osiągnięcie naukowe oceniam pozytywnie, ponieważ jest książką oryginalną, interesującą i wartościową, dającą odpowiedź na postawione problemy badań w oparciu o zastosowanie metod analiz historyczno-pedagogicznych bogatych źródeł rękopiśmiennych i drukowanych, adekwatnie dobranych i prawidłowo opisanych, wyjaśnionych i ocenionych, stanowiącą znaczny wkład w rozwój pedagogiki i historia wychowania.

Zainteresowania badawcze Habilitantki były konsekwentnie rozwijane i lokują się w historii myśli pedagogicznej na ziemiach polskich w XIX i początkach XX wieku biografistyki pedagogicznej, pedeutologii historycznej, źródeł w badaniach historyczno-pedagogicznych, dziejów historii wychowania. Po doktoracie dr Joanna Falkowska opublikowała wspomniane cztery monografie (jedną współautorską), dwie prace pod redakcją (jedną jako współredaktorka), 7 artykułów w czasopismach naukowych z listy B i C (w tym dwa współautorskie), 10 rozdziałów w monografiach, 6 recenzji książek, 6 sprawozdań z konferencji (w tym jedno sprawozdanie współautorskie) oraz potwierdziła złożenie do druku dwóch rozdziałów w monografiach. Uważam, że jest to znaczący dorobek.

Oprócz osiągnięcia naukowego Habilitantka wskazała do oceny trzy monografie, w tym książkę podoktorską zatytułowaną *Myśl wychowania narodowego w Galicji okresu autonomii. Twórcy i idee*, wydaną w Toruniu w 2013 roku przez Wydawnictwo Adam Marszałek, ss. 359. Książka jest zgodna z metodologią badań nad dziejami myśli pedagogicznej. Na tle rozważań poświęconych problematyce autonomii galicyjskiej i jej wpływu na proces repolonizacji Autorka prawidłowo usytuowała i przedstawiła twórców wychowania narodowego, istotę, program i treści wychowania narodowego, a także realizację wychowania narodowego poprzez szkołę i nauczycieli oraz współdziałanie instytucji i stowarzyszeń w zakresie wychowania narodowego, w tym Kościoła. W tej problematyce mieszczą się również dwa rozdziały w monografiach zbiorowych, do których należą: *Wychowanie narodowe jako wyzwanie dla polskiej edukacji. Poglądy Stanisława Pigionia*

(1885-1968), w: *Z dziejów polskiej teorii i praktyki edukacyjnej*, pod red. W. Szulakiewicza, Toruń 2009, s. 75-87; *Szkoła ostoją wychowania narodowego. Projekty myślicieli okresu autonomii galicyjskiej*, w: *Przełomy edukacyjne. Dziedzictwo polskiej teorii i praktyki*, pod red. W. Szulakiewicza, Toruń 2011, s. 111-126.

Uszczegółowienie problematyki podjętej w głównym osiągnięciu naukowym stanowią teksty poświęcone dziedzinom wychowania w polskiej myśli pedagogicznej: *Pierwiastek religijny w wychowaniu narodowym. Postulaty myślicieli okresu autonomii galicyjskiej*, "Pedagogia Christiana" nr 2/30 (2012), s. 29-40; *Idee wychowania moralnego w myśli pedagogicznej zaboru austriackiego drugiej połowy XIX i początków XX wieku*, „Przegląd Historyczno-Oświatowy” nr 1-2 (2015), s. 24-38; *Wychowanie religijne w rodzinie. Dwugłos Lucyny Mieroszewskiej (1818-1893) i Stefanii Marciszewskiej-Posadzowej (1874-1955)* (w druku). Są to artykuły przemyślane, dobrze zaplanowane oparte na badaniach źródłowych z wykorzystaniem metodologii badań nad dziejami myśli pedagogicznej, opublikowane w polskich renomowanych czasopismach.

Innym obszarem badań podejmowanych przez Habilitantkę jest biografistyka pedagogiczna, którą reprezentuje jej autorska książka zatytułowana *Przeciw marzycielstwu. Działalność edukacyjna Anastazji z Jełowieckich Dzieduszyckiej (1842-1890)* wydana w Toruniu w 2014 roku przez Wydawnictwo Naukowe UMK, ss. 230. Książka posiada czterorozdziałową strukturę, napisaną zgodnie z zasadami metodologicznymi zawartymi we wstępie. Autorka dokonała trafnych analiz życia Anastazji z Jełowieckich Dzieduszyckiej, jej twórczości pisarskiej oraz zaprezentowała ideał kobiety w jej poglądach (matki, gospodyni, żony, obywatelski społeczeństwa) i kwestie dotyczące kształcenia kobiet w jej myśli pedagogicznej, w tym edukację nauczycielek szkół ludowych. Kwerendą źródłową objęła Archiwum Państwowe oraz Archiwum Archidiecezjalne w Poznaniu. Wykorzystała źródła drukowane (ustawy, przepisy oraz regulaminy), regulujące działalność galicyjskich szkół, a przede wszystkim oparła się na publikacjach A. Dzieduszyckiej traktujących o wychowaniu i kształceniu kobiet, podejmujących różnorodne zagadnienia społeczno-oświatowe drugiej połowy XIX wieku, literaturze dla dzieci i przekładach z języków obcych. A. Dzieduszycka odkryta przez Habilitantkę jawi się jako bojowniczka o prawa kobiet, o dostęp do edukacji wyższej, jako autorka książek pedagogicznych, podręczników do nauczania domowego i szkolnego, literatury dla dzieci i młodzieży, książek z dziedziny psychologii i higieny szkolnej, zaangażowana w działalność społeczną, oświatową, prezentująca uniwersalne wartości wychowawcze, propagująca wizerunek kobiety wykształconej i aktywnej zawodowo. Uważam, że ta książka dr Joanny Falkowskiej jest

interesującą poznawczo i wartościową pod względem naukowym pracę, wpisującą się w działania pokazujące znaczenie kobiet w rozwoju kultury, nauki i oświaty.

Problematyce kształcenia kobiet oraz wychowania w rodzinie dr Joanna Falkowska poświęciła cztery teksty: *Pochwała pracy. Anastazji Dzieduszyckiej pozytywistyczna koncepcja emancypacji kobiet*, w: *W stulecie śmierci Jana Władysława Dawida*, pod red. H. Markiewiczowej, Warszawa 2014, s. 158-166; *Kobieta w roli matki. Propozycje Anastazji z Jełowickich Dzieduszyckiej (1842-1890)*, „Wychowanie w Rodzinie” T. 12 (2015), s. 243-254; *W służbie edukacji kobiet: działalność Felicji Boberskiej z Wasilewskich (1825-1889)*, „Studia Paedagogica Ignatiana” Vol. 19 no. 3 (2016), s. 123-142; *Powinności rodziców w wychowaniu dzieci. Rozważania Zofii Kowerskiej (1845-1929)*, w: *Dziecko w historii - w kręgu kultury chrześcijańskiej*, pod red. E. J. Kryńskiej, A. Suplickiej, U. Wróblewskiej, Białystok 2017, s. 312-323. Pierwszy tekst stanowi kontynuację rozważań podjętych w zaprezentowanej wyżej książce, poświęconej A. Dzieduszyckiej, w którym Habilitantka dokonała nowego spojrzenia na bohaterkę, pokazując ją jako autorkę tekstów, podejmujących kwestię pochwały pracy zawodowej kobiet oraz pracy nad sobą, nad charakterem i rozwojem kobiet w kontekście postulowanych zmian w edukacji. Drugi tekst poświęcony Anastazji Dzieduszyckiej ukazuje jej poglądy na rolę matki, w której dostrzegała pierwszą nauczycielkę dziecka, przygotowującą do wypełniania obowiązków w społeczeństwie, obowiązków wobec pracy i wychowującą w duchu wiary chrześcijańskiej. Tekst ten stanowi rozszerzenie omówionej wyżej książki poświęconej A. Dzieduszyckiej. Doprecyzowuje i uszczegółowia jej poglądy dotyczące roli matki. Trzeci tekst dotyczy działalności Felicji Boberskiej, której pisarstwo pedagogiczne i publicystyczne określały wychowanie i kształcenie kobiet oraz wpisywały się w podejmowane próby emancypacji kobiet. Habilitantka zasadnie pisze, że duży wpływ na takie postawy Felicji Boberskiej i rozbudzenie zainteresowań społeczno-oświatowych miał dom rodzinny. Powinności i zadania rodziców w poglądach Zofii Kowerskiej stanowią przedmiot rozważań czwartego tekstu, w którym Habilitantka na tle życia i działalności bohaterki przedstawia jej poglądy zawarte w poradniku dotyczącym wychowania macierzyńskiego i w innych publikacjach, wskazujące przede wszystkim na wychowanie moralne dziecka, na obowiązki matki w zakresie kształtowania charakteru dziecka.

Zaprezentowane cztery teksty wpisują się w starania kobiet o równouprawnienie, o dostęp do uczelni wyższych i do męskich zawodów. Jako autorki podręczników do nauczania domowego, książek pedagogicznych, psychologicznych, z zakresu higieny, innych i publicystyki pedagogicznej kobiety w drugiej połowie XIX i na początku XX wieku

upowszechniały nowoczesne poglądy na wychowanie w rodzinie i kształcenie kobiet. Wydobyć zasług i ukazać poglądy tych kobiet przez dr Joannę Falkowską zasługuje na docenienie.

Do zakresu badań biograficznych należą trzy rozdziały w monografiach wskazane przez Habilitantkę do oceny: *Euzebiusza Czerkawskiego działalność na rzecz oświaty galicyjskiej*, w: *Dziedzictwo Kresów. Nauka i edukacja*, pod red. I. Kozimali, A. Królikowskiej, B. Topij-Stempińskiej, Kraków 2013, s. 11-28; *Waleria Marrené Morzkowska jako redaktorka czasopisma „Świt” (1886-1887)*, w: *Zachować dla przyszłości. Sprawy szkolnictwa, oświaty i opieki w przekazie prasowym XIX i początków XX wieku*, pod red. I. Michalskiej i G. Michalskiego, Łódź 2018, s. 235-243; *Nauczyciele edukacji narodowej – program twórców „Mojego Pisemka” (1902-1936)*, w: *Nauczyciele. Zasłużeni-niedocenieni-zapamiętani*, pod red. W. Szulakiewicz, Toruń 2018, s. 239-255. Pierwszy z tych tekstów oparty na bogatej literaturze przedmiotu i analizie źródeł drukowanych przedstawia Euzebiusza Czerkawskiego, działacza oświatowego, członka Rady Szkolnej Krajowej, wskazującego na potrzebę wprowadzenia nowej organizacji szkół w Galicji, reformowania programów nauczania, wprowadzenia języka polskiego jako wykładowego, broniącego autonomii kraju i dążącego do repolonizacji szkolnictwa wyższego. Dr Joanna Falkowska w swoim tekście zaprezentował dorobek człowieka, który położył wielkie zasługi na rzecz szkolnictwa w Galicji. Uważam, że jest to bardzo dobry pod względem naukowym tekst. W drugim rozdziale wymienionym wyżej i opublikowanym w monografii Habilitantka zaprezentowała działalność polskiej pisarki i publicystki Walerii Marrené Morzkowskiej jako redaktorki czasopisma „Świt” (1886-1887), orędowniczki sprawy kobiecej i równouprawnienia, odgrywającej – ja zasadnie pisze Habilitantka – w piśmie „Świt” ważną rolę, polegającą na otwarciu pisma na sprawy wszystkich kobiet, nawiązaniu współpracy ze znanymi pedagogami, poszerzaniu świadomości społecznej w zakresie wartości pracy i działalności kobiet. I ostatni tekst należący do zakresu badań biograficznych i wskazany przez Habilitantkę do oceny, podejmuje problematykę nauczycieli edukacji narodowej, którymi byli twórcy programu czasopisma dla dzieci i młodzieży zatytułowanego „Moje Pisemko” (1902-1936). Dr Joanna Falkowska przedstawiła redaktorki i autorów tytułowego pisma, do których należeli: Aniela Szycówna, Maria Buyno-Arctowa, Artur Oppman, Janina Porazińska, Ewa Szelburg-Zarębina, Maria Dynowska, Antonina Domańska, Janina Zawisza-Krasucka, Maria Lipska-Librachowa oraz zaprezentowała ich idee wychowania patriotycznego i wartości moralne, odnalezione na łamach czasopisma „Moje Pisemko”. Autorka dokonała słusznej konstatacji pisząc, że starania redaktorów i autorów „Mojego Pisemka” dążyły ku temu „by

najmłodsi obywatele kształtowali poczucie tożsamości narodowej z własnym narodem, znali jego historię, największych bohaterów i potrafili bronić tradycji narodowych” (s. 254).

W dorobku naukowym dr Joanny Falkowskiej można wyróżnić kolejny kierunek badań historyczno-pedagogicznych, którym jest pedeutologia historyczna, reprezentowana przez następujące Jej prace: *O powinnościach nauczycielek szkół ludowych. Poglądy Anastazji z Jełowickich Dzieduszyckiej (1842-1890)*, „Przegląd Historyczno-Oświatowy” nr 3-4 (2013), s. 111-124; *Pamięć o wybitnych nauczycielach akademickich i jej wpływ na kształtowanie poglądów pedeutologicznych*, „Acta Universitatis Nicolai Copernici. Pedagogika” XXIX (2013), s. 51-65, (współautor D. Grabowska); *Nauczyciele. Szkice portretów uczonych i nauczycieli*, pod red. A. Królikowskiej, J. Falkowskiej, Wydawnictwo Naukowe Akademii Ignatianum, Kraków 2018, ss. 305. Spośród wymienionych pozycji na uwagę zasługuje tekst współautorski dotyczący pamięci o wybitnych nauczycielach akademickich, do których Autorki zaliczyły Antoniego Danysza i Kazimierza Twardowskiego, którzy przyczynili się do rozwoju wiedzy dydaktycznej, dążyli do reformowania systemu szkolnego i instytucjonalizacji pedagogiki, rozwoju czasopism pedagogicznych i podejmowali inne przedsięwzięcia. Stali się wzorem pracy nauczycielskiej, pracy akademickiej. W tym obszarze mieści się również praca zbiorowa napisana pod wspólną redakcją dr Joanny Falkowskiej i dr Anny Królikowskiej z Akademii Ignatianum w Krakowie, która potwierdza zainteresowania Habilitantki pedeutologią historyczną i wskazuje na umiejętność podejmowania wspólnych przedsięwzięć naukowych i współpracy ze środowiskiem polskich historyków wychowania z wielu ośrodków naukowych: Białegostoku, Katowic, Krakowa, Lublina, Poznania, Słupska, Warszawy. Książka ukazuje nauczycieli, którzy przyczynili się do tworzenia teorii subdyscyplin pedagogicznych i ponieśli zasługi dla praktyki edukacyjnej.

Dorobek dr Joanny Falkowskiej dotyczy również problematyki źródeł w badaniach historyczno-pedagogicznych, która została zaprezentowana w następujących tekstach: *Dzienniki Urzędowe c. k. Rady Szkolnej Krajowej jako źródło do dziejów oświaty w Galicji*, w: *Badania historyczne w pedagogice: konteksty źródłowe*, pod red. W. Szulakiewicza, Toruń 2015, s. 77-109; *Twórczość pedagogiczna jako źródło do biografii Antoniny Machczyńskiej*, w: *Badania biograficzne w pedagogice. Studia źródłowe i bibliograficzne*, pod red. W. Szulakiewicza, Toruń 2015, s. 65-82. Kwestie czasopism jako źródła do dziejów oświaty i wychowania podjęto w następujących artykułach: „Acta Universitatis Nicolai Copernici. Pedagogika” jako przykład działalności wydawnictwa uniwersyteckiego na rzecz nauk o wychowaniu, w: *Oświatowe i edukacyjne aspekty działalności wydawniczej w XX i pierwszych*

latach XXI wieku, pod red. I. Michalskiej i G. Michalskiego, Łódź 2016, s. 301-310. Są to ważne teksty w dorobku dr Joanny Falkowskiej, ponieważ wskazują na Jej rozumienie problematyki źródeł, stanowiących podstawę metodologii badań historyczno-pedagogicznych. W związku z tym wskazują również na Jej dojrzałość metodologiczną.

W dorobku Habilitantki znajduje się problematyka rozwoju historii wychowania w Polsce rozumiana jako przedmiot badań i przedmiot studiowania. Tej kwestii dr Joanna Falkowska poświęciła trzy pozycje: *Historia wychowania na Uniwersytecie Mikołaja Kopernika*, Wydawnictwo Fundacji Societas et Ius, Toruń 2018, ss. 154 (współautor D. Grabowska-Pieńkosz); *Myśl pedagogiczna w badaniach naukowych toruńskich historyków wychowania*, „Acta Universitatis Nicolai Copernici. Pedagogika”, XXXIII (2017), s. 27-46, (współautor D. Grabowska); *Historia wychowania w Uniwersytecie Mikołaja Kopernika w latach 2000-2015. Instytucjonalizacji - badanie- nauczanie*, w: *Historia wychowania na przełomie XX i XXI wieku*, pod red. T. Gumuły, Kielce 2017, s. 51-66. Na uwagę zasługuje monografia współautorska, która podejmuje problematykę instytucjonalizacji historii wychowania na Uniwersytecie Mikołaja Kopernika w Toruniu, ukazuje jej miejsce w strukturze Wydziału Nauk Pedagogicznych UMK oraz zawiera wspomnienia profesorów tego wydziału dotyczące historii wychowania i historyków wychowania. Artykuły uszczegółowiają dzieje historii wychowania na UMK.

Do oceny Habilitantka dołączyła jeszcze sześć recenzji książek i sześć sprawozdań z konferencji opublikowanych po doktoracie w czasopismach naukowych („Przegląd Historyczno-Oświatowy”, „Biuletyn Historii Wychowania”, „Acta Universitatis Nicolai Copernici. Pedagogika”, „Studia Pedagogica Ignatiana”), które świadczą o zainteresowaniu dr Joanny Falkowskiej życiem naukowym historyków wychowania w Polsce.

W mojej ocenie artykuły i rozdziały w monografiach dr Joanny Falkowskiej, są napisane zgodnie z wymogami metodologicznymi. Zawierają krytykę dotychczasowego stanu badań i wykazują luki w badaniach historyczno-pedagogicznych, które wypełniają. Habilitantka opanowała podstawy metodologiczne badań z zakresu historii wychowania, w tym z zakresu dziejów myśli pedagogicznej, biografistyki. Teksty Habilitantki są oparte na dobrze rozpoznanej literaturze przedmiotu oraz adekwatnie i wystarczająco dobranych źródłach, wobec których zastosowała określone przez metodologię badań historycznych postępowanie. Podejmowana problematyka rozwijana konsekwentnie i mieszcząca się w dziejach myśli pedagogicznej na ziemiach polskich w XIX i początkach XX wieku, uwypuklająca wkład kobiet w rozwój nauki, kultury i oświaty oraz biografistykę pedagogiczną, pedeutologię historyczną i inne obszary. Nie tylko wypełnia luki w badaniach

naukowych, ale realizuje hasło: „Ocalić od zapomnienia” i zawiera elementy łączące historię myśli pedagogicznej ze współczesnymi obszarami teorii i praktyki pedagogicznej. Należy dodać, że Habilitantka jest osobą znaną w środowisku polskich historyków wychowania, nie tylko uczestniczy systematycznie na konferencjach, na których prezentuje własne ustalenia badawcze, ale również brała udział w pracach komitetów organizacyjnych konferencji i współpracuje ze środowiskiem naukowym polskich historyków wychowania, wydając prace pod swoją redakcją lub współredakcją, pełniąc funkcje sekretarza w Zespole Historii Wychowania przy KNP PAN w latach 2011-2018 czy członka Komisji Rewizyjnej Towarzystwa Historii Edukacji na kadencję 2016-2020 oraz funkcję przewodniczącej Toruńskiego Koła Towarzystwa Historii Edukacji, powołanego w 2015 roku. Jest aktywnym pracownikiem Wydziału Nauk Pedagogicznych Uniwersytetu Mikołaja Kopernika.

W moim przekonaniu osiągnięcie naukowe zatytułowane *Ambasadorki wychowania. Poglądy pedagogiczne polskich kobiet w II połowie XIX i początkach XX wieku*, Toruń 2018, Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Mikołaja Kopernika, ss. 360 należy uznać za istotne z punktu widzenia rozwoju dyscypliny naukowej, którą jest pedagogika i jej korzeni, które bada historia wychowania. Wobec powyższych ocen działalność naukową Habilitantki należy uznać za znaczącą, wnoszącą cenny wkład w historię myśli pedagogicznej, biografistykę, pedeutologię historyczną.

Uważam, że zaprezentowany wyżej dorobek naukowy, dydaktyczny i organizacyjny dr Joanny Falkowskiej spełnia kryteria zawarte w art. 16 *Ustawy o stopniach naukowych i tytule naukowym* oraz w *Rozporządzeniu Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego w sprawie kryteriów oceny osiągnięć osoby ubiegającej się o nadanie stopnia doktora habilitowanego* z dnia 1 września 2011 roku. Wnoszę zatem o nadanie dr Joannie Falkowskiej stopnia naukowego doktora habilitowanego w dziedzinie: nauki społeczne, w dyscyplinie: pedagogika.

Elżbieta Magiera
Edyta